

Valtakunnansyyttäjä Matti Nissinen

SUOMALAISEN OIKEUSVALTION KEHITTÄMISEN MAHDOLLISUUDET JA HAASTEET - syyttäjälaitoksen näkökulma

Arvoisa ministeri, hyvät kuulijat

tunnustamisesta on viime päivinä puhuttu ja kirjoitettu paljon. Se on hyvä asia. Syyttäjän näkökulmasta tunnustaminen on pahasti aliarvotettu, inhimillinen vahvuus. Aloitankin tunnustuksella. Kun on tullut kahteen kertaan nimitetyksi, aprillipäivänä aloittaneeksi ja vimmaisen blogistin toimesta oikeuspolitiikan helppoheikiksi leimatuksi, uskottavuuttani tällä foorumilla voi todennäköisin syin myös epäillä.

Mikko Rimmisen kirjassa Nenäpäivä yksi päähenkilö Irman valetutkimuksen uhreista on vanha juoppo, Virtanen nimeltään. Irma huomasi, että Virtasen liikkussa "*Sen jäljessä lepatteli vanhan viinan ja penisillinin laahus* (s. 189)".

Myös erilaiset ammatilliset laahukset seuraavat sitkeästi kintereilläsi, sanoitpa tai teitpä mitä tahansa. Sosiaalivirkailijasta tulee sosiaalitantta, keinosiementäjä hymyilyttää monia jo ammattinimikkeenä ja asianajajat yhdistetään armottomaan laskutukseen.

Kun keskivertotoimittaja haastattelee valtakunnansyyttäjää, säännönmukaisesti tuntuu kiinnostavan se, mistä rikoksesta tulisi säätää kovempi rangaistus, tai se, mitä vilpillisen porsaan kokoisia reikiä lainsäädännössämme pitäisi vielä kriminalisoinneilla tukkia.

Paljon meiltä vielä puuttuu. Ei meillä ole valtakunnanpuolustajan virkakaan. Sellaista ei taida näinä Portugalin huhtikuun odottelun aikoina koskaan tullakaan. Sallittakoon sen vuoksi valtakunnansyyttäjän - ilman laahusta - sijaistaa ja pohtia hiukkasen ääneen noita kriminalisointikysymyksiä oikeusvaltiomme taloudellisina haasteina.

Yksikään uusi kriminalisointi ei muutu rikosrekisterimerkinnöiksi ja karsityiksi rangaistuksiksi ilman julkisin varoin kustannettavia panoksia: kyviä ja kumeja, palkkoja ja palkkioita.

Kun otetaan huomioon julkisen talouden ankeat näkymät ja se kuormitustaso, jolla oikeusvaltiotamme pyörittävä koneisto on jo nyt, eikö kriminaalipoliittisilta puheenvuoroiltakin voitaisi vaatia tuottavuutta? Siirtykäämme nollasummapieliin. Se, joka esittää jotakin uutta kriminalisoitavaksi tai jotakin rangaistustasoa korotettavaksi, tehkään samassa yhteydessä ehdotuksensa siitä, mistä löysäämällä saadaan vastaava säästö. Mitä dekriminalisoidaan tai mistä ryhdytään rankaisemaan lievemmin?

Jos niin halutaan, yhteiskunnalla on paljonkin keinoja purkaa itse rakentamansa esteet oikeusvaltion kehittämisen polulta - vaikka resursseista ei samassa yhteydessä puhuttaisikaan.

Dekriminalisointien lisäksi voidaan omaksua erilaisia hallinnollisia seuraamuksia osittain rikosprosessijärjestelmää korvaamaan.

Rikosprosessin sisälläkin voidaan painopistettä siirtää keveiden menettelymuotojen suuntaan. Rangaistusmääräysmenettelyn alaa voidaan laajentaa ja sovitteluun perustuvaa diversiota lisätä. Kirjallinen menettely on jo nyt suuressa osassa maata saavuttanut sen tason, jolle sen käyttöala alunperin haluttiinkin ulottaa. Mutta senkin kuorman perälaitaa voidaan paria pykälää muuttamalla parilla pykälällä korottaa.

Tällä foorumilla käytiin viime vuonna hyvin argumentoitua keskustelua *plea bargaining* -menettelyn sopivuudesta Suomeen. Epävirallisen kirjanpitiön mukaan puhtasoppisuus ja *contra* -argumentit voittivat 6 - 2, mutta ei tuota lopputulosta vielä kannata kiveen hakata. Paljon riippuu tulevan hallituksemme oikeuspoliittisista linjauksista.

Myös muita innovatiivisia malleja oikeudenkäyntimenettelyn kehittämiseksi on hahmoteltavissa. Ajatellaanpa vaikkapa kunnianloukkauksia, sellaisia vanhan hyvän ajan solvauksia, joissa asianomistajan yksityinen intressi toimii oikeudenkäytön katalyyttinä. Netti on niistä turvoksissa. Rustataan niihin asianomistajavetoinen rikosprosessi. Ainakin syyttäjän työtä silloin säästetään.

Oikeusvaltiomme kehittämistalkoissa kyse on myös työprosessien jatkuvasta parantamisesta ja käytössämme oleviin työvälineisiin panostamisesta. Siltä osin ainakin syyttäjälaitoksella on paljon positiivisia odotuksia liittyen niihin tietohallintohankkeisiin, joita oikeusministeriön ponnekaassa ohjauksessa nyt edistetään.

Ojalan laskuoppikin voi palvella oikeuspolitiikkaa. Syyttäjät tekivät viime vuonna yhteensä 35 511 sellaista kirjallista päätöstä, joissa oli kyse joko syyttämättä jättämisestä tai esitutkinnan rajoittamisesta. Niiden perustelujen pituudessa olemme kukaties maailmanmestareita. Jos nämä päätökset voitaisiin perustella myös ylimpiä lainvalvojia tyydyttävällä tavalla olennaisesti lyhyemmin, syntyisi merkittävää resurssisäästöä kohdennettavaksi tuottavammin - esimerkiksi esitutkintayhteistyöhön ja sitä kautta vaativimpien asioiden käsittelyn nopeuttamiseen. Siellähän ne oikeusvaltiomme todelliset kipupisteet luuraavat.

Laskekaapa vaikka itse: jos säästö olisi puoli tuntia per edellä mainittu päätös, siitä kertyisi 2 219 kahdeksantuntista päivää eli käytännössä 10 syyttäjähenkilötyövuotta, kun pitkään vuosilomaan oikeutettu virkamies tekee noin 220 päivää vuodessa. Asianajajien ei kannata mainittua työpäivämäärää kadehtia. Tuo oli teoreettinen laskennallinen säästö. Itse en tunne yhtään syyttäjää, jonka vuotuinen työpanos olisi vain 220 kahdeksantuntista työpäivää.

Siitä päästäänkin lopuksi syyttäjän työssä jaksamisen riskeihin oikeusvaltion kannalta. Jos töitä on jatkuvasti liikaa, kärsii siitä ensimmäiseksi muutoksenhakualttius. Uuvuttavan käräjäoikeusvaiheen jälkeen ei ajatus vielä uuvuttavamasta hovioikeusprosessista pahemmin houkuta. Syyttäjien muutoksenhaku hylkytapauksissa hiipui päättyneenä vuonna 2010 ennätysellisen alhaiselle tasolle, 3,1 %:iin. Riittävän laaja preju-

dikatuuri on kuitenkin oleellinen osa yhteiskuntamme välttämätöntä oikeudellista huoltoa.

Oikeusvaltion kriisiksi tilanne muuttuu silloin, jos syyttäjän työkuorman alla joustaa syytekynnyskin. Sehän nousee silloin ylöspäin. Ne näytöllisesti kaikista kiperimmät - ja samalla oikeudenkäytön kehittämisen kannalta monasti mielenkiintoisimmat - tapaukset jäävät riittämättömään näyttöön perustuvien syyttämättäjäättämispäätösten varaan. Samalla ne jäävät - satunnaisia kanteluita lukuun ottamatta - kaiken laillisuuskontrollin ulkopuolelle. Vuonna 2010 syytteistä hylättiin 5,4 %, vähemmän kuin vuosiin.

No, ehkä kyse on tilastollisesta satunnaisvaihtelusta. Ja toivottavasti kyse on kahdesta toisistaan riippumattomasta ilmiöstä, muussa tapauksessa olisimme jo häijyissä kierteessä: valittaa ei tarvitse kun ei tule hylkyäkään.

Hyvät kuulijat,

toivon meille kaikille parhainta mahdollista menestystä suomalaisen oikeusvaltion kehittämisen mahdollisuuksien ja haasteiden edessä.

Samalla kiitän mahdollisuudesta tähän puheenvuoroon ja toivotan teille kaikille antoisaa Asianajajapäivää ja sille riemukasta, Helsingin syyttäjänviraston työkuormalle vaikutuksetonta iltajuhlaa.